

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

OIKEUSSÄÄNTÖJEN, ETIIKAN, MORAALIN JA ARVOJEN
KOHTAAMINEN JOHTAMISESSA KRIISINHALLINTATEHTÄVISSÄ

Kandidaatintutkielma

Kadetti
Erik Gockel

96. Kadettikurssi
Pioneeri- ja suojeluopintosuunta

Helsinki
Huhtikuu 2012

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi 96. Kadettikurssi	Linja Pioneeri- ja suoje luopintosuunta
Tekijä Kadetti Erik Gockel	
Tutkielman nimi Oikeussääntöjen, etiikan, moraal in ja arvojen kohtaaminen johtamisessa kriisinhallintatehtävissä	
Oppiaine, johon työ liittyy Johtaminen	Säilytyspaikka Kurssikirjasto (MPKK:n kirjasto)
Aika Huhtikuu 2012	Tekstisivuja 32 Liitesivuja 2
TIIVISTELMÄ <p>Tutkielman aiheena on oikeussääntöjen, etiikan, moraal in ja arvojen kohtaaminen johtamisessa. Tutkimuksessa toimintaympäristöksi on valittu sotilaallinen kriisinhallinta ja tarkemmin ISAF johteinen Afganistanin operaatio. Tutkimuksen päätutkimuskysymys on, kuinka oikeussääntöjen ja etiikan kohtaaminen vaikuttaa johtamiseen ja alaisiin sotilaallisessa kriisinhallintatehtävissä? Kysymykseen on pyritty vastaamaan tutkimalla etiikan vaikutusta johtamiseen ja alaisiin, sekä määrittelemällä sotilaallisessa kriisinhallinnassa oleva oikeudellinen konteksti.</p> <p>Tutkielman materiaali on kerätty kirjallisuusanalyysillä, sekä tapaustutkimuksella. Kirjallisuusanalyysi etiikasta, arvoista, moraalista ja oikeussäännöistä luovat pohjan, jonka perusteella tapauksiin kyetään pureutumaan halutulla tarkkuudella.</p> <p>Hypoteesini on, että varsinkin sotilaallisessa kriisinhallinnassa etiikan, moraal in, arvojen ja oikeussääntöjen kohtaaminen on hyvin tavanomaista ja sen vaikutukset johtamiseen ja alaisiin merkittävät. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa tietynlaisissa tilanteissa näiden kohtaamisen todellinen vaikutus, sekä yrittää löytää johtajalle keinoja joilla hän olisi voinut vaikuttaa näiden tiettyjen tilanteiden lopputulokseen. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole löytää aina toistuvia ilmiöitä tai ratkaisuja vaan tuoda esille erilaisia tapauksia, sekä niihin mahdollisia vaihtoehtoisia ratkaisuja.</p> <p>Tutkielman johtopäätökset on perusteltu kolmen todellisen tapahtuman kautta. Näissä tapahtumissa ilmeneviä ilmiöitä on pyritty analysoimaan ja ymmärtämään Kirjallisuusanalyysin ja tapauksien analysoinnilla on pyritty löytämään toimintatapoja, sekä ratkaisuja näihin kyseisiin tapauksiin.</p> <p>Tutkimuksessa havaittiin, että etiikka, arvot ja moraal i voivat varsinkin nopeissa tilanteissa ohittaa lainsäädännön ja operaation mandaatin. Tietynlaiset arvot, kuten lapsen terveys menevät lähes kaiken muun edelle. Johtajan tärkein työkalu nopeissa tilanteissa, joissa etiikka vaikuttaa toimintaan on harjoittelu ja tilanteisiin valmistautuminen. Valmistautuminen tiettyihin tilanteisiin pienentää etiikan, arvojen ja moraal in vaikutusta varsinkin nopeissa tilanteissa. Alaisten ymmärrys tehtävän merkityksestä, sekä rajoittavien tekijöiden kuten lainsäädännön merkityksestä vaikuttaa etiikan, arvojen ja moraal in vaikutuksiin operaatiossa.</p>	
AVAINSANAT Arvot, etiikka, moraal i ja oikeussäännöt	

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen perusteet	2
1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset.....	2
1.3 Tutkimuksen rajaaminen	3
1.4 Arvot, etiikka, moraali ja sotilaallinen kriisinhallinta.....	3
1.4.1 Arvot	4
1.4.2 Moraali	5
1.4.3 Etiikka	5
1.4.4 Sotilaallinen kriisinhallinta	6
1.5 Lähdeaineiston arviointi ja aikaisemmat tutkimukset.....	7
1.6 Tutkimusmenetelmä.....	7
2. SOTILAALLISIIN KRIISINHALLINTATEHTÄVIIN SOVELLETTAVAT OIKEUSSÄÄNNÖT	9
2.1 Kansainväliset operaatiokohtaiset oikeudelliset järjestelyt.....	9
2.2 Voimankäyttö operaatiossa	12
2.2 Ihmisoikeudet	14
2.3 Kansainvälinen humanitaarinen oikeus.....	15
3. ETIIKAN, MORAALIN, ARVOJEN JA LAINSÄÄDÄNNÖN KOHTAAMINEN	17
4. ETIIKKA JA MORAALI JOHTAMISESSA	21
5. ANALYSOITAVAT TILANTEET.....	23
5.1 Case 1	23
5.2 Case 2	25
5.3 Case 3	27
6. PÄÄTELMÄT TILANTEISTA	29
7. JATKOTUTKIMUS	31
8. LUOTETTAVUUSTARKASTELU.....	32
9. LÄHTEET	33
10. LIITTEET	37

OIKEUSSÄÄNTÖJEN, ETIIKAN, MORAALIN JA ARVOJEN KOHTAMINEN JOHTAMISESSA KRIISINHALLINTATEHTÄVISSÄ

1. JOHDANTO

Sotilaallinen kriisinhallinta on puolustusvoimien yksi kolmesta päätehtävästä. Sen merkitys nyky-yhteiskunnassa on kasvanut huomattavasti. Kansainvälistyvässä maailmassa etiikan, moraalien, arvojen ja kulttuurien erot näkyvät selkeästi. Laajemman median kautta jokainen kykenee näkemään vieraita kulttuureita. Median kautta voimme saada käsityksiä siitä, kuinka monilla erilaisilla tavoilla ihmiset toimivat.

Sotilaallisten kriisinhallintatehtävien oikeudellinen puoli on haastava ja hyvin rikkonainen. Siihen tarkka perehtyminen vaatii paljon työtä. Jokainen operaatio on erilainen ja siihen valmistettu mandaatti yksilö. Tämän takia tässä työssä ei tulla avaamaan yksittäisiä mandaatteja vaan selostamaan tapauksien yhteydessä tarvittavat asiat Afganistanin operaation mandaatista, sekä Afganistanin valtiosisäisestä oikeudesta. Yksittäinen mandaatti voi muuttua esimerkiksi YK:n toimenpitein tilanteen muuttuessa toiminta-alueella. Tällöin oikeudellinen konteksti voi myös muuttua.

Tässä työssä pyritään keskittymään laillisuuden rajojen sisäpuolella toimivan johtajan toimintaan. Tarkoituksena on myös tarkastella miten johtajan etiikka, moraalit ja arvot vaikuttavat erilaisissa tilanteissa. Johtajalle täydellinen tilanne on sellainen, jossa hän voi toimia oman etiikkansa, arvonsa ja moraalin lisäksi myös lainsäädännöllisesti oikein. Tutkielmassa analysoidaan todellisia tapahtumia, jotka ovat tapahtuneet sotilaallisissa kriisinhallintatehtävissä. Näiden tilanteiden avulla on pyritty saamaan käytännön havaintoja kuinka etiikka, arvot ja moraalit vaikuttaa johtamiseen, alaisiin ja johtajana toimimiseen. Tarkoituksena on myös ymmärtää millaisin keinoin johtaja kykenee vaikuttamaan näihin tilanteisiin.

Tutkielman haasteena on tutkimuskohteen laajuus sekä oikeussäätöjen, etiikan, moraalin ja arvojen yhteensovittaminen. Aineisto on kerätty ulkopuolisilta tahoilta haastatteluin ja kirjallisuusanalyysillä.

1.1 Tutkimuksen perusteet

Sotilaallinen kriisinhallinta on haasteellinen kenttä. Kenttä on mielenkiintoinen ja siitä kykenee havaitsemaan erilaisten kulttuurien eroja. Ihmiset käyttäytyvät eri tavalla joutuessaan järkyttäviin tilanteisiin. Tällaisia tilanteita esiintyy sotilaallisessa kriisinhallinnassa. Etiikan ja oikein toimimisen ristiriita vieraassa kulttuurissa haastaa johtajaa. Tämän haasteen todelliseen vaikutukseen pyrin työssäni syventymään. Sotilaallista kriisinhallintaa vastaavaa toimintaympäristöä ei ole Suomessa. Vaikka perinteisessä sodankäynnissä ja sotilaallisessa kriisinhallinnassa on monia yhtymäkohtia, ovat ne kuitenkin hyvin erilaisia. Aihepiiri on tärkeä, koska kriisinhallinta on puolustusvoimien kolmas päätehtävä Suomen sotilaallinen puolustaminen ja muiden viranomaisten tukemisen ohella.

1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tutkimusongelma tässä tutkimuksessa on etiikan ja oikeussäätöjen kohtaamisen vaikutus johtajan toimintaan sotilaallisessa kriisinhallintaoperaatiossa. Tavoitteena on ymmärtää, kuinka etiikka, moraalit ja arvot vaikuttavat oikeussäätöjen lisäksi johtajan toimintaan sotilaallisessa kriisinhallinnassa. Tutkimusongelman lisäksi tähän tutkimukseen on kehitetty erilaisia kysymyksiä, joilla pyritään saamaan vastauksia tutkimuksessa. Näiden kysymysten tarkoitus on johdattaa lukija oikealle polulle.

Päätutkimuskysymys on, kuinka oikeussääntöjen ja etiikan kohtaaminen vaikuttaa johtamiseen ja alaisiin sotilaallisessa kriisinhallintatehtävässä?

Tutkimuksen ensimmäinen alakysymys on: Mikä on oikeudellinen konteksti, jossa sotilaallisessa kriisinhallintaoperaatiossa oleva sotilas toimii?

Tutkimuksen toinen alakysymys on: Miten sotilaallisen kriisinhallinnan oikeudellinen konteksti vaikuttaa yksittäiseen sotilaaseen ja johtajaan?

Tutkimuksen kolmas alakysymys on: Millä tavoin johtaja kykenee hallitsemaan etiikan, moraalin, arvojen ja oikeussääntöjen kohtaamisen vaikutukset alaisiinsa?

1.3 Tutkimuksen rajaaminen

Tässä tutkimuksessa tullaan keskittymään vain Suomalaisiin kriisinhallintaoperaatiossa oleviin sotilaisiin ja etiikan, arvojen ja moraalin vaikutuksiin johtajan ja sotilaiden toimintaan sotilaallisen kriisinhallinnan toimintaympäristössä. Tutkimuksessa pyritään avaamaan aihetta kolmen tapauksen kautta, jotka tulevat käsittelemään vain ISAF (International Security Assistance Force) johteista Afganistanin kriisinhallintaoperaatiota.

Tapausten rajauksen syy on yhdessä mandaatissa pysyminen ja siten tapauksien vertailukelpoisuuden parantaminen. Johtajat, joiden kautta pyrin tapauksia avaamaan, ovat ryhmänjohtajasta joukkueenjohtajaan. Joukkueenjohtajasta korkeammalla olevilla johtajilla on huomattavasti monimutkaisempi tehtävänkuva. Kandidaatin tutkielman suppeuden vuoksi esimerkiksi päällikön tehtävänkuva on liian laaja tutkimuksen aiheeksi.

1.4 Arvot, etiikka, moraalit ja sotilaallinen kriisinhallinta

Arvot, moraalit ja etiikka sekoitetaan usein keskenään. Tämän takia tässä luvussa käsitellään, mitä nämä käsitteet tässä tutkimuksessa merkitsevät, sekä mitkä ovat tutkimuksen lähtökohdat analysointivaiheessa.

Sotilaallisen kriisinhallintaympäristössä velvoittavia asioita on monia ja ne ovat hyvin sirpaleisia. Tutkimuksessa on pyritty yhtenäistämään kaikki osa-alueet, jotka vaikuttavat sotilaallisessa kriisinhallintatehtävässä toimivaan johtajaan rajoittavasti tai antavat sotilaille toimintaan tarvittavat oikeudet. Jotta tutkimuksen ajatusmaailma olisi lukijalle selkeämpi, tulee hänen ymmärtää tutkimuksen tekijän näkökanta keskeisimmistä käsitteistä, sekä itse tutkimuksen aiheesta.

1.4.1 Arvot

Mikko Yrjönsuuren mukaan kaikki inhimillinen toiminta perustuu arvoihin. Tämä seikka johtuu yksinkertaisesti siitä, ettei koskaan ole mahdollista valita parempaa vaihtoehtoa, ellei ole jotain syytä, jonka takia valittu vaihtoehto on parempi. Tällaiset kriteerit ovat kuitenkin juuri sitä, mitä arvoilla tarkoitetaan.¹

Yksinkertaisimmillaan arvoissa on kysymys siitä mitä ihmiset sattuvat pitämään arvokkaana.² Perinteisesti on ajateltu, että arvot ovat arvokkaita sinänsä. Tällaista arvo-objektivismia edustaa Aristoteles todetessaan että haluamme jotakin, koska se näyttää meistä hyvältä.^{3,4}

Tässä tutkimuksessa arvot ovat näkymättömiä tekijöitä, jotka ohjaavat henkilön tekoja. Arvot vaikuttavat yhteiskunnassa vallitseviin moraalikäsitteisiin, sekä yksilön etiikkaan. Eri yhteiskunnilla ja yhteiskuntien sisällä yksilöillä voi olla poikkeavia arvoja. Mitä pienempiin yhteisöihin mennään, sitä yhtenäisemmät arvot keskenään yleensä ovat. Arvot heijastuvat usein halusta saada jotain. Tappaminen on kielletty, koska haluamme elää. Varastaminen on kielletty, koska haluamme pitää hankitun omaisuutemme.

¹ Mikko Yrjönsuuri, *hyvän olemus*, Helsingin kirjapaja Helsinki 2008, s. 45

² Janne Aalto, ”Arvofilosofiaa”, *Upseerina 100-vuotiaassa Suomessa Millä arvoilla muutoksen maailmassa?*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Edita Prima Oy Helsinki 2008, s.71

³ Simo Knuutila, Aristoteles: *Nikomakhoksen etiikka*, Gaudeamus Helsinki 1989

⁴ Janne Aalto, loc. cit., s. 72

Erilaisilla kansainvälisillä yhteisöillä, kuten EU:lla ja YK:lla voidaan katsoa olevan tiettyjä arvoja. Tällaiset arvot ovat usein sisällytetty perustuskirjojen johdantoihin⁵. Tällaiset yhteisöt pyrkivät toimimaan arvojensa mukaan, sekä jakamaan niitä maailmalle.

Arvojen muokkaamiseen tarvitaan paljon aikaa ja resursseja. Tämä on yksi syy, miksi sotilaallisessa kriisinhallintaoperaatiossa hyvinvoinnin edistäminen on hidasta. Toisinaan sotilaallisen kriisinhallinnan mandaatit sisältävät päämääriä, jotka pyrkivät muokkaamaan paikallisia arvoja. On vaikeaa ansaita operaation kohdealueen hyväksyntää, jollei siellä käsitetä avun hyötyjä. Sotilaallisessa kriisinhallinnassa arvojen muokkaaminen vaatii pitkäjänteistä toimintaa. Muokkaamiseen tarvitaan monien osapuolien panosta ja yhteistoimintaa⁶.

1.4.2 Moraali

Emmanuel Levinas:

Morals belong to the social area, but ethics

(Of being ethical) is always individual and personal.⁷

Sana moraali on alkujaan kreikkalaista juurta. Se perustuu kantasanaan *mores*. *Mores* tarkoittaa lähes sama, kuin etiikka. Moraali viittaa yksilön käyttäytymistä ja valintatilanteissa ilmeneviin käsityksiin oikeasta ja väärästä.⁸

Tässä työssä moraali tarkoittaa yhteisön ymmärrystä oikeasta ja väärästä. Moraali on usein samansuuntainen lainsäädännön kanssa. Erilaisissa yhteiskunnissa on kuitenkin ristiriitoja lainsäädännön ja moraalien kanssa.

1.4.3 Etiikka

Sana etiikka on alkujaan kreikkalaista juurta. Se perustuu kantasanaan *ethos*. *Ethos* tarkoittaa tapoja ja tottumuksia. Etiikka viittaa siihen, miten ihminen perustelee toimintaansa ja moraaliaan.⁹

⁵ Tällaisia ovat esimerkiksi Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirja 26. päivä kesäkuuta 1945 ja Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (Euroopan ihmisoikeussopimus). Tehty 4.11.1950 (SopS 18–19/1990).

⁶ Tällaisia tahoja ovat esimerkiksi sotilaallinen kriisinhallinta siviilikriisinhallinta, paikallisten viranomaisten toiminta tai erilaiset muut kansainväliset toimijat.

⁷ Sotilaspastori Janne Aalto, näyttöesitys, Maanpuolustuskorkeakoulu NOKA 2011

⁸ Mikko Yrjönsuuri, op. cit., s. 14

⁹ Mikko Yrjönsuuri, op. cit., s. 14

Tässä työssä etiikalla tarkoitetaan yksilön ymmärrystä oikeasta ja väärästä. Yksilön etiikkaan vaikuttaa yhteisöllinen moraalit, sekä yksilön ja yhteisön arvot.

Yksilön etiikka voi poiketa paikallisesta lainsäädännöstä.

1.4.4 Sotilaallinen kriisinhallinta

Puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 2 §:n 1 momentin mukaan puolustusvoimien tehtävät ovat:

- 1) *Suomen sotilaallinen puolustaminen*
- 2) *muiden viranomaisten tukeminen*
- 3) *osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan.*

Puolustusvoimien muista tehtävistä säädetään erikseen.

Saman pykälän 2 momentin mukaan puolustusvoimien muista tehtävistä säädetään erikseen.

Puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 13 §:n mukaan puolustusvoimat osallistuu kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan siten kuin sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) säädetään.

Sotilaallisen kriisinhallinnan lähtökohtana on suvereniteettiperiaate. Tämä tarkoittaa sitä, että lähtökohtaisesti valtion tulisi itse pyytää apua kansainvälisiltä tahoilta. Erikoistapauksissa YK:n turvallisuusneuvosto pystyy oikeuttamaan rauhanturvaamisoperaation sen jäsenvaltion alueella ilman valtion suostumista.¹⁰

Tässä työssä sotilaallisen kriisinhallinnan esimerkit on otettu pääsääntöisesti ISAF johteisesta Afganistanin operaatiosta. Tässä tutkimuksessa sotilaallinen kriisinhallinta tulee erottaa siviilikriisinhallinnasta, koska oikeudellinen toimintakonsepti muuttuu kriisinhallinnan toimenkuvan muuttuessa.

¹⁰ Johtava sotilaslakimies Kari Takamaa, näyttöesitys, Maanpuolustuskorkeakoulu 2011

Sotilaallisen kriisinhallinnan osalta Suomi voi osallistua Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) turvallisuusneuvoston valtuuttamaan tai poikkeuksellisesti muuhun kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan, jonka tarkoituksena on kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen tai palauttaminen taikka humanitaarisen avustustoiminnan tukeminen tai siviiliväestön suojaaminen Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan (SopS 1/1956) päämäärät ja periaatteet sekä muut kansainvälisen oikeuden säännöt huomioon ottaen ¹¹

1.5 Lähdeaineiston arviointi ja aikaisemmat tutkimukset

Tutkimuksessa käytetty lähdeaineisto on hyvin monimuotoista ja sirpaleista. Luotettavuudeltaan lähdeaineisto on pääosin hyvin luotettavaa, koska se suurelta osin koostuu oikeussäännöistä, käsikirjoista, haastatteluista ja esitysmateriaaleista. Tutkimuksessa on pyritty käyttämään mahdollisimman laajaa lähdeaineistoa, joka auttaa tutkimusta pysymään objektiivisena.

Aikaisempaa tutkimusta kotimaista teoksista täysin samasta aiheesta ei toistaiseksi ole löytynyt. Yksittäisiä tutkimuksia kriisinhallinnan toimintaympäristöstä, tai etiikasta on olemassa, mutta suoraa tutkimusta juuri kyseisestä aiheesta ei ole löytynyt. Sotilaallisen kriisinhallinnan voimankäyttöä koskevista säännöksistä on tehty aikaisempia tutkimuksia. Pääosa aihepiiriä käsittelevistä teoksista ja artikkeleista ovat ulkomailta.

1.6 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelminä tutkimuksessa käytetään case (tapaustutkimus) ja sisällönanalyysi menetelmää. Tutkimuksen rajoitettu laajuus pakottaa asettamaan sisällönanalyysin merkittävämpään rooliin, kuin tapaustutkimuksen. Tässä tutkimuksessa sisällönanalyysillä tarkoitetaan tutkimusmuotoa, jossa aikaisemmista teoksista kootaan ydin tutkimukselle.

Tapaustutkimuksella tarkoitetaan tiettyjen case tapauksien hankkimista, sekä niiden analysoimista käytännön tasolla. Sisällönanalyysi antaa teoreettisen pohjan, jolla case tapauksiin voidaan käytännössä ottaa kantaa.

Sisällönanalyysi on tutkimuksen kannalta yksi tärkeimpiä vaiheita, koska ilman laajempaa tietoisuutta aiheesta, ei ole mahdollista nähdä kaikkia näkökulmia tapauksista. Lähes yhtä tärkeitä on aineiston sisäistäminen ja karkea luokittelu.

¹¹ Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta 1 § Lain soveltamisala

Sisällönanalyysissä ei kuitenkaan päästä tutkimuksessani pureutumaan käytännön läheisiin tilanteisiin, joten tapaustutkimuksen kautta pyrin löytämään ongelmatilanteita ja niihin ratkaisuja. Sisällönanalyysin aineisto on kerätty tietyistä valmiista teoksista, sekä yksittäisistä artikkeleista. Sisällönanalyysi näkyy parhaiten käsitteiden, sekä oikeudellisen kontekstin määrittelyssä.

Tapaustutkimus eli case study voidaan määritellä empiiriseksi tutkimukseksi, joka monilla eri tavoilla hankittuja tietoja käyttäen tutkii nykyistä tapahtumaa tai toimivaa ihmistä tietyssä toimintaympäristössä¹²

Itse tapaukset on hankittu haastatteluiden avulla. Suurena ongelmana tiedon hankkimisessa oli asian arkuus ja haasteellisuus salassapidon kannalta. Moni haastateltava joutui jossain määrin muuttamaan todellista tapaustaan, ettei tapauksessa olleiden henkilöiden koskemattomuus vaarantuisi. Kriisinhallintaympäristön arkuuden takia on tutkimuksessa tarvittaessa muutettu tapauksien osia, jotta tapausta ei pystyisi tunnistamaan tietyksi tilanteeksi.

¹² Jari Metsämuuronen, *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*, Gummeruksen kirjapaino Oy Jyväskylä 2006 1. painos, s.90

2. SOTILAALLISIIN KRIISINHALLINTATEHTÄVIIN SOVELLETTAVAT OIKEUSSÄÄNNÖT

Tämän luvun tarkoituksena on koota sotilaallisessa kriisinhallinnassa toimivaa sotilasta velvoittavat oikeussäännöt ja sopimukset. Luvussa pyritään myös hahmottamaan, miten operaation oikeutus ja kova oikeudellinen ydin muodostuu.

2.1 Kansainväliset operaatiokohtaiset oikeudelliset järjestelyt

Kansainväliset oikeussäädännöt asettavat oikeudelliset puitteet kaikelle toiminnalle. Toiminnan sisältö, päämäärä ja tavoite sisältyvät mandaattiin, joka antaa myös oikeutuksen koko operaatiolle. Mandaatista johdetaan operaation hallinnollinen ohjaus ja operaation sisäinen sotilaskäskytyks. Operaation ja sen joukkojen asema järjestetään valtiosopimusten ja muiden asiakirjojen kautta.¹³ Lisäksi kansainvälinen oikeus, kohdema ja operaatioon osaaottavien valtioiden kansalliset oikeusjärjestykset asettavat ne toimintaoikeudet ja velvoitteet, jotka on otettava huomioon käytännön toiminnassa operaatiossa.¹⁴

2.1.1 Mandaatti

Operaatiolle yleensä kansainvälisen järjestön sitovassa päätöslauselmassa vahvistettu mandaatti asettaa ne päämäärät ja puitteet jossa operaation toiminnan tulee tapahtua.¹⁵ Käytännössä mandaatissa kerrotaan mitä ja kuinka asioita tulee tehdä.

Lähes kaikilla kansainvälisillä kriisinhallintaoperaatioilla on YK:n mandaatti. Kaikki YK:n omat operaatiot perustuvat luonnollisesti YK:n turvallisuusneuvoston päätökseen. Poikkeustapauksia on vähän, mutta niitä saattaa tulevaisuudessakin erityistilanteissa syntyä. Tällaisia tilanteita voivat olla operaatiot, joissa on kysymys kohdevaltion suostumuksella tai pyynnöstä toteutettavasta perinteisestä rauhanturvaamistoiminnasta, joka ei kuitenkaan sisällä sotilaallista pakottamista.¹⁶

¹³ Kari Takamaa, haastattelu

¹⁴ Mika Lundelin, *Johdatus sotilaslakimiehen toimintaan kriisinhallintaoperaatiossa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Edita Prima Oy Helsinki 2008, s.119

¹⁵ Mika Lundelin, op. cit., s. 119

¹⁶ Mika Lundelin, op. cit., s. 53

Operaation ollessa muu kuin YK:n operaatio tulee sen saada kuitenkin YK:n hyväksyntä. YK ei tällaisessa tapauksessa tue operaatiota rahallisesti, mutta ei myöskään omaa päätösvaltaa operaatiossa.¹⁷

Sotilasjoukon tehtävä ja tavoitteet johdetaan aina mandaatista. Mandaatit ovat määräaikaaisia. Niiden jatkaminen kuin myös muuttaminen edellyttävät aina YK-operaatiossa turvallisuusneuvoston päätöksiä¹⁸

2.1.2 Joukkojen asemaa järjestävät valtiosopimukset ja muut asiakirjat

Valtiosopimustasoiset¹⁹ (treaty, agreement) joukkojen oikeudellista asemaa toisen valtion alueella järjestävät SOFA-sopimukset (Status of Force Agreement) muodostavat yhdessä operaation mandaatin sekä rauhan- ja sotilasteknisten sopimusten kanssa kriisinhallinnan kovan oikeudellisen ytimen. Joukkojen asemaa koskevat sopimukset (SOFA) solmitaan operaatiota johtavan kansainvälisen järjestön ja operaation kohdemaan välillä.²⁰

Mika Lundelin mukaan SOFA-sopimusten perusajatuksena, on että kriisinhallintajoukkoihin ja niissä palveleviin sotilaisiin sovelletaan joukkoja operaatioon luovuttavien valtioiden (Sending Nation tai Troop Contributing Nation) omaa lainsäädäntöä yksipuolisesti. Tällöin isäntävaltio luopuu kaikesta oikeudenkäytöstä kriisinhallintajoukkoa kohtaan. Joukkoja operaatioon lähettävät valtiot edellyttävät ja isäntävaltio pääsääntöisesti hyväksyy, että joukkoja operaatioon lähettävät valtiot rankaisevat sotilaitaan sotarikoksista ja muista mahdollisista rikoksista. Tietyissä tapauksissa immuniteetti voidaan myös poistaa tai siitä voidaan luopua.²¹

Tämän kovan oikeudellisen ytimen lisäksi operaatioissa on erityyppisiä alemmantasoisia operaatiokohtaisia järjestelyjä, joiden tarkoituksena on järjestää käytännön sotilastoimintaa operaatioalueella, esimerkiksi suhteita operaatioon osallistuvien eri valtioiden välillä. Näitä järjestelyjä voidaan kutsua kriisinhallintaoperaatioiden käytännön sopimuksiksi.²²

¹⁷ Kari Takamaa näyttöesitys 2011

¹⁸ Kari Takamaa näyttöesitys 2011

¹⁹ Valtiosopimukset ovat vain yksi joskin tärkeä osa kansainvälisistä oikeuslähteistä. Muita tärkeitä lähteitä ovat kansainvälinen tapaoikeus, oikeusperiaatteet, tuomioistuimien ratkaisut ja johtava tietoisoppi. Tämä oikeuslähteiden jaottelu perustuu kansainvälisen tuomioistuimen perussäännön 36 artiklaan. Kansainvälisen tuomioistuimen peruskirja katsotaan YK:N peruskirjan osaksi.

²⁰ Mika Lundelin, op. cit., s. 75

²¹ Mika Lundelin, op. cit., s. 36

²² Mika Lundelin, op. cit., s. 75

Nämä operaatiokohtaiset yhteistyöjärjestelyt toteutetaan, pääsääntöisesti poliittisluontoisten asiakirjojen Memorandum of understanding (MOU), Technical Arrangement (TA) sekä Implementation Arrangement (IA) avulla. Nämä asiakirjat, voivat olla kahdenkeskisiä tai monenkeskisiä järjestelyjä, joissa osapuolina ovat yleensä operaatioon osallistuvien (Troop Contributing Nation, TCN) valtioiden puolustushallinnot, kriisinhallintajoukot ja paikalliset viranomaiset, yritykset sekä yksityishenkilöt.²³ (Liite 1)

Joukkoja luovuttavan valtion (TCN) ja operaatiota johtavan järjestön välillä laaditaan yleensä joukkoja ja niiden välineitä ja vastuita koskeva yhteistyöymmärrysasiakirja (MOU) teknisine liitteineen (TA).²⁴

Näiden erilaisten operaatioon perustuvien asiakirjojen lisäksi sotilaallisessa kriisinhallintaoperaatiossa sovelletaan eri kansainvälisen oikeuden eri osa-alueiden piiriin kuuluvien valtiosopimusten määräyksiä soveltuvin osin, joita ovat erityisesti kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja ihmisoikeuksien aloihin kuuluvat kansainväliset oikeussäännöt.²⁵

2.1.3 Operaation johtaminen ja operaatioasiakirjat

YK johteisessa operaatiossa YK pääsihteeri asettaa erityisedustajansa pitämään yhteyttä operaation johtoon asetetun operaation komentajan kanssa. Operaation komentaja laatii OPLAN eli operaatiosuunnitelman. Yhtenä osana OPLAN:nia hyväksytään operaation voimankäyttösääntöjen (ROE, Rules of Engagement) matriisi ja siitä sovellettavat voimankäyttösäännöt.²⁶

Komentajan käskiessä tehtäviä alaisille laaditaan oikeuksista ja toimintatavoista tehtäväkohtainen FRAGO (Fragmentary Order) tai vastaava asiakirja. FRAGO asiakirjan pohjalta käsketään todelliset toimintatavat ja tehtävät suorittajalle. Tämän lisäksi operaatiossa on asiakirjoja jotka järjestävät vakiomenettelytapoja eri tilanteissa (Standard Operational Procedures (SOP)).²⁷

²³ Mika Lundelin, op. cit., s. 75

²⁴ Kari Takamaa, haastattelu

²⁵ Mika Lundelin, op. cit., s. 26-27.

Kansainvälisen oikeuden osa-alueista katso esimerkiksi Gunnar Rosen, Juhani Parkkari, *Sodan lait käsikirja*, Edita Publishing Oy Helsinki 2004, s. 5-7

²⁶ Kari Takamaa haastattelu

²⁷ Kari Takamaa, haastattelu

Mika Lundelin mukaan toiminnallisesti kriisinhallintaorganisaatio on sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 1 §:n 3 momentissa tarkoitetun toimeenpanijan alainen. Kriisinhallintaorganisaation kuuluminen toiminnallisesti operaation toimeenpanijan alaisuuteen tarkoittaa käytännössä joukon asettamista toimeenpanijan operatiiviseen johtoon, operaatiolle hyväksytyjen operaatiosuunnitelman ja voimankäyttösääntöjen asettamisrajoissa. Kriisinhallintajoukko säilyy kuitenkin lähettäjävaltion kansallisen lainsäädännön²⁸ piirissä.²⁹

2.2 Voimankäyttö operaatiossa

Mandaatin lisäksi operaatioon valmistellaan operaatiokohtainen voimankäyttösäännös (ROE), joka sisällytetään mandaattiin. Voimankäyttösäännös ei rajoita henkilön itsepuolustusoikeuksia³⁰. On otettava huomioon, että mandaatteja, sekä sen voimankäyttösäännöksiä voidaan muuttaa operaation aikana, mikäli operaation luonne muuttuu.

Sotilaallisessa kriisinhallinnassa tapahtuvan voimankäytön tulee aina olla operaatiossa sovellettavien oikeussääntöjen mukaista. Operaation mandaatti määrittää ne kehykset (tehtävän vaativuus), jonka täyttämiseen tulee laatia riittävän kattavat voimankäytön säädökset. Lisäksi kutakin kansallista sotilasryhmää koskettavat kansallisen oikeuden säännökset. Näihin säädöksiin kuuluvat myös voimankäytön liioittelua koskevat rikossäännökset.³¹

²⁸ Esimerkiksi rikosoikeudellinen toimivalta mukaan luettuna kurinpitotoimivalta ei milloinkaan siirry operaation toimeenpanijalle.

²⁹ Mika Lundelin, op. cit., s. 141

³⁰ Rikoslain 4 luvun 4 § Hätävarjelu

Aloitettuna tai välittömästi uhkaavan oikeudettoman hyökkäyksen torjumiseksi tarpeellinen puolustusteko on hätävarjeluna sallittu, jollei teko ilmeisesti ylitä sitä, mitä on pidettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavana, kun otetaan huomioon hyökkäyksen laatu ja voimakkuus, puolustautujan ja hyökkääjän henkilö sekä muut olosuhteet.

Jos puolustuksessa on ylitetty hätävarjelu rajat (hätävarjelu liioittelu), tekijä on kuitenkin rangaistusvastausta vapaa, jos olosuhteet olivat sellaiset, ettei tekijältä kohtuudella olisi voinut vaatia muunlaista suhtautumista, kun otetaan huomioon hyökkäyksen vaarallisuus ja yllätyksellisyys sekä tilanne muutenkin.

³¹ Mika Lundelin, op. cit., s. 108

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) 27 §:ssä säädetään sotilaallisesta kriisinhallinnassa palvelevan sotilaan voimankäyttöoikeudesta rikoslain edellyttämällä tavalla. Lainkohdan mukaan:³²

”Sotilaallisessa kriisinhallinnassa palvelevalla sotilaalla on palvelustehtävää suorittaessa oikeus käyttää tehtävän kannalta välttämättömiä voimakeinoja.

Voimakeinoja voidaan käyttää vain siinä määrin ja siihen saakka, kun ne ovat tehtävän kannalta tarpeen, hyväksyttävässä suhteessa operaation tavoitteeseen nähden ja operaatiolle vahvistettujen voimankäytösääntöjen mukaisia.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain (39/1889) 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä

Lundelin mukaan voimankäyttö tulee rajoittaa niihin toimiin, jotka ovat välttämättömiä vastustajan voittamiseksi mahdollisimman nopeasti ja mahdollisimman pienin ihmishengen ja omaisuuden uhrauksin (necessity). Tulee rajoittaa ulkopuolisille aiheutuvaa vahinkoa (avoidance of collateral damage). Vastapuolta on pyrittävä ennen kuolettavan voiman käyttämistä varoittamaan (duty to challenge and warn). Varoitus tehdään ensin suullisesti, jos mahdollista, ja vasta ääripäässä, aseiden lataamisen jälkeen voidaan ampua (tähdätty) varoituslaukaus.³³

Kriisinhallintalain 27 §:n 2 momentissa säädetään sotilaallisessa kriisinhallinnassa käytetyille voimakeinoille kansainvälisen toimintaympäristön edellyttämät rajoitukset. Voimakeinojen käyttö rajoitetaan kansainvälisen oikeuden voimankäyttöä koskevien peruseriaatteiden mukaisesti. Lisäksi jokaiselle kriisinhallintaoperaatiota tai sen erityistehtävää rajoitetaan vahvistettujen voimankäytösääntöjen mukaisesti.³⁴

³² Mika Lundelin, op. cit., s. 104

³³ Mika Lundelin, op. cit., s. 107

³⁴ Mika Lundelin, op. cit., s. 108

2.2 Ihmisoikeudet

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen³⁵ 30 artiklan mukaan *minkään tämän julistuksen määräyksen ei voida tulkita sisältävän valtiolle, ryhmälle tai yksilölle minkäänlaista oikeutta ryhtyä toimintaan tai suorittaa tekoa, millä pyritään hävittämään siinä julkilausuttuja oikeuksia ja vapauksia*. Erityisesti 2.artikla³⁶ ihmisoikeusjulistuksessa on tärkeä kriisinhallintaoperaatiossa toimimisen kannalta, koska se selvittää milloin, miten ja missä julistusta noudatetaan.

Näitä ihmisoikeusjulistuksen yleisiä periaatteita on sittemmin muutettu oikeudellisesti velvoittaviin muotoihin myöhemmin laadituissa ihmisoikeuksia käsittelevissä valtiosopimuksissa. Näitä ovat yleismaailmalliset ja alueelliset ihmisoikeussopimukset³⁷. Näillä valtiosopimuksilla on omia seuranta ja valvontajärjestelmiä.³⁸

CDSP:n (European Union's Common Security and Defence Policy) käsikirja humanitäärisistä oikeuksista kriisinhallinnassa määrittää sotilaallisen kriisinhallinnan ihmisoikeudellisia ja keskeisimpien toimintatapojen avainkohtia seuraavasti: Do no harm: ajattele etukäteen tekojesi seurauksia ja niiden ihmisoikeudellisia vaikutuksia. Respect: Sinulla on velvollisuus kunnioittaa ihmisoikeuksia ja olet velvollinen kunnioittamaan paikallista lainsäädäntöä, jolle sinua ole toisin käsketty. Protect and Prevent: Jos epäilet, että ihmisoikeutta on rikottu, tulee sinun mandaatin valtuuksien sisällä: käyttää maalaisjärkeä, kiinnittää huomiota tekemisiisi, ehkäistä rikkomuksia, auttaa uhreja, ilmoittaa tapauksesta, tehdä tarpeellisia toimia ja tarpeen vaatiessa valmistautua jatkotoimiin. Promote: Auttaa paikallisia ja kansainvälisiä toimijoita toimimaan ihmisoikeuksien mukaan. Sinun tulee nostaa tietoisuutta ihmisoikeuksista oman

³⁵ YK:n Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa päätöslauselmalla 217 A (III) 10.12.1948. Julistuksen hyväksymisen puolesta äänesti 48 maata ja 10 jätti äänestämättä. Kyseinen julistus ei ole oikeudellisesti sitova. Nykyään kyseisen päätöslauselman katsotaan heijastavan myös voimassaolevaa kansainvälistä tapaoikeutta. (Kari Takamaa haastattelu sekä Gunnar Rosen, Juhani Parkkari, op. cit., s. 34)

³⁶ 2 artikla. *Jokainen on oikeutettu kaikkiin tässä julistuksessa esitettyihin oikeuksiin ja vapauksiin ilman minkäänlaista rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään perustuvaa erotusta.*

Mitään erotusta ei myöskään pidä tehdä sen maan tai alueen valtiollisen, hallinnollisen tai kansainvälisen aseman perusteella, johon henkilö kuuluu, olipa tämä alue itsenäinen, huoltohallinnossa, itsehallintoa vaille tai täysivaltaisuudeltaan minkä tahansa muun rajoituksen alainen.

³⁷ Tällaisia sopimuksia ovat esimerkiksi yleissopimus lasten oikeuksista, joka on hyväksytty YK:n yleiskokouksessa 10.12.1984 (SopS 59-60/1991) ja Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (Euroopan ihmisoikeussopimus). Tehty 4.11.1950 (SopS 18-19/1990).

³⁸ Gunnar Rosen, Juhani Parkkari, op. cit., s. 431-432, 5, 7, Nina Nordberg, *Human Rights and Crisis Management (A handbook for members of CSDP)*, The ministry for foreign affairs, University of Helsinki 11/2010, s. 17

toimintaympäristösi sisällä ja pyrkiä saattamaan ihmisoikeudellinen näkökanta myös vihollisiisi.³⁹

2.3 Kansainvälinen humanitaarinen oikeus

Kansainvälinen humanitaarinen oikeus on merkittävä osa kansainvälistä oikeutta. Se pyrkii sotien ja muiden selkkausten aikana suojelemaan henkilöitä, jotka eivät osallistu tai eivät enää osallistu vihollisuuksiin sekä rajoittamaan sodankäyntikeinoja ja – menetelmiä.⁴⁰

Näihin myös sodan oikeussäänöiksi kutsuttuihin sopimusmääräyksiin sisältyy myös kriisitilanteisiin soveltuvia oikeussääntöjä. Lisäksi näiden ilmaisemia sodan oikeussääntöjen keskeisiä peruseriaatteita tulee noudattaa operaatioissa soveltuvin osin. Jotkut näiden valtiosopimusten sisältämistä oikeussäännöistä ovat voimassa kaikkina aikoina. Esimerkiksi kaikkiin Geneven 1949 neljään yleissopimukseen (SopS 7-8/1955) sisältyvässä samanasaisessa 3 artiklassa on tällaisia sopimusvelvoitteita.⁴¹

Kun jonkin korkean sopimuspuolen alueella syntynyt aseellinen selkkaus, jolla ei ole kansainvälistä luonnetta, kukin selkkaukseen osallisista on velvollinen noudattamaan ainakin seuraavia määräyksiä.

1) Henkilöitä, jotka eivät suoranaisesti ota osaa vihollisuuksiin – heihin lukien aseellisiin voimiin kuuluvat, jotka ovat laskeneet aseensa, sekä ne, jotka ovat joutuneet taistelukyvyttömiksi sairauden, haavoittumisen, pidättämisen tai muun syyn vuoksi – on kaikissa olosuhteissa kohdeltava inhimillisesti tekemättä mitään epäsuopeata erottelua rodun, värin, uskonnon tai uskomuksen, sukupuolen, syntyperän tai omaisuuden tai muun niihin verrattavan tunnusmerkin perusteella.

Sen takia ovat ja pysyvät, aikaan ja paikkaan katsomatta, mainittujen henkilöiden suhteen kiellettyinä:

a) henkeen ja ruumiiseen koskemattomuuteen kohdistuvat loukkaukset, erittäinkin murha kaikissa muodoissa, silpominen, julmuutta osoittava kohtelu ja kidutus,

b) panttivanngiksi ottaminen,

c) henkilökohtaisen arvon loukkaukset, erittäinkin nöyryyttävä ja alentava kohtelu,

³⁹ Nina Nordberg, op. cit., s. 8

⁴⁰ Bernard Oberson ; suomennos: Sarax-Converto ja Scribo, *Kansainvälinen humanitaarinen oikeus: kysymyksiä ja vastauksia*, Suomen Punainen Risti 2002, s. 20-21, Gunnar Rosen, Juhani Parkkari, op. cit., s. 3-5

⁴¹ Bernard Oberson, Sarax-Converto ja Scribo, op. cit., s. 21

d) tuomiot, joita ei ole antanut sellainen tuomioistuin, joka toimintaan liittyvät sivistyskansojen välttämättömiksi tunnustamat oikeudelliset takeet, ja teloitukset, jotka pannaan täytäntöön sellaisen tuomioistuimen edeltävää ratkaisutta.

2) Haavoittuneet ja sairaat on koottava ja heitä on hoidettava

Puolueeton ihmisystävällinen järjestö, kuten Punaisen Ristin kansainvälinen komitea, saa tarjota palveluksiaan selkkauksen osapuolille.

Selkkauksen osapuolet tekevät voitavansa saattaakseen erikoissopimuksin voimaan tämän sopimuksen muut määräykset joko kokonaan tai osittain. Edellä olevien määräyksiä soveltamisella ei ole vaikutusta selkkauksen osapuolten oikeudelliseen asemaan.⁴²

Siitä huolimatta että, kansainvälistä humanitääristä oikeutta ei oikeusteknillisesti sovelleta sellaisenaan sotilaallisessa kriisinhallinnassa, on YK määrittänyt näin: In cases where UN forces have to use armed force, they have to apply the principles and intentions of international humanitarian law and the actions have to be within their mandate⁴³ YK:n mukaan sotilaallisessa kriisinhallinnassa tulee toimia humanitääristen periaatteiden mukaan. Kansainvälistä humanitaarista oikeutta tarkastellessa sotilaallisen kriisinhallinnan näkökulmasta tulee muistaa, etteivät vastustajan sopimusrikkomukset oikeuta kostotoimenpiteisiin, eivätkä täten myöskään humanitäärisen oikeuden laiminlyömiseen. Vaikka sotilaallisessa kriisinhallinnassa ei olla aseellisessa selkkauksessa osapuolena, niin YK on velvoittanut noudattamaan kansainvälisen humanitäärisen oikeuden periaatteita kaikissa tilanteissa. Lisäksi mandaattiin saatetaan sisällyttää viittaus että operaatioissa noudatetaan humanitääristä oikeutta ja ihmisoikeuksia.⁴⁴

⁴² Bernard Oberson, Sarax-Converto ja Scribo, op. cit., s. 21

⁴³ UN Interoffice Memorandum, 24 May 1978 to all PKO Force Commanders

⁴⁴ Mika Lundelin, op. cit., s. 28-29

3. ETIIKAN, MORAALIN, ARVOJEN JA LAINSÄÄDÄNNÖN KOHTAAMINEN

Tässä luvussa tarkastellaan etiikan, moraalin, arvojen ja lainsäädännön kohtaamista ja miten ne vaikuttavat johtamiseen. Teksti koostuu kirjallisuusanalyysistä sekä omista pohdinnoista.

Johtajan roolilla on suuri merkitys etiikan ja lainsäädännön kohdatessa. Vahva johtaja kykenee auktoriteettinsa kautta saamaan joukkonsa tekemään asioita, jotka eivät olisi sille mieluisia tai eettisesti oikein. Heikko johtaja saattaa menettää otteensa alaisistaan pienenkin eettisen ristiriidan ilmetessä. Johtajan tehtävänä ei ole saada alaisiaan tekemään epämielekkäitä asioita, mutta tarvittaessa hänen on kuitenkin kyettävä siihen. Hyvä johtaja kykenee saamaan epämielekkään asian tuntumaan paremmalta tai löytämään siihen mielekkäämmän ratkaisun.

Yksilön toimintaa ohjaavat, oikeuttavat ja rajoittavat monet eri kokonaisuudet. Länsimaisessa yhteiskunnassa näkyvimmit tekijät ovat oikeussäännöt⁴⁵. Oikeussääntöjen rikkomisesta seuraa yleensä rangaistus. Oikeussääntöjen lisäksi yksilöä ohjaavat muutkin tekijät, kuten yhteisön arvot ja moraalit sekä henkilön oma etiikkansa. Arvojen ja moraalien rikkomisesta seuraa yhteisön paheksunta toimintaa kohtaan. Oikeussäännöt pyrkivät normaalissa yhteiskunnassa olemaan samankaltaisia kuin yhteisön moraalit ja arvot. Yhteiskunnan arvoihin sisältyy pienempiä kokonaisuuksia, kuten uskonnollisten ryhmien tai erilaisten ammattiryhmien omat arvot. Tällaisten ryhmien sisällä on erilaisia arvoja, jotka vaikuttavat yksilön toimintaan. Tällaista ammatillista arvoa voidaan kutsua ammattietiikaksi. Ammattietiikka ohjaa työntekijää toimimaan tiettyjen mallien mukaan (asiakaspalvelija on hyväntuulinen, virkamies on aina ajallaan jne.). Yksilöä ohjaa lisäksi tietynlainen tapakulttuuri, jota noudatetaan lähes tiedostamatta, mutta sitä ei ole yleisesti kirjoitettu mihinkään ja se on vain ”hyvien tapojen mukaista” (kättely tavattaessa, silmiin katsominen, tervehtiminen jne.).⁴⁶

⁴⁵ Oikeussäännöt ovat kunkin valtion laeissa, asetuksissa tai näitä alemmantasoisissa säädöksissä annettuja määräyksiä siitä mitä sen alueella toimiva yksilö saa tehdä tai on velvollinen tekemään tietyissä tilanteissa. (Kari Takamaa, ”Sotilaan moraaliset valinnat ja oikeus kansainvälistyvässä maailmassa”, *Tiede ja Ase 61*, Gummerus Kirjapaino Oy Jyväskylä 2003, s. 5-50, s. 6)

⁴⁶ Kari Takamaa, loc. cit., s. 6

Yksilön toimiessa omassa yhteiskunnassaan ovat hänen toimintaansa ohjaavat tekijät useimmiten samansuuntaisia. Ristiriitoja syntyy yleensä siinä vaiheessa, kun yksilö siirtyy toisenlaiseen yhteiskuntaan tai hänen oma yhteiskuntansa ajautuu jonkinlaiseen poikkeustilaan. Sotilaallisen kriisinhallinnan yhteisenä erityispiirteenä on, että yksilö joutuu vieraan kulttuurin lisäksi sopeutumaan myös siellä vallitsevaan poikkeustilaan.

Oikeussäännöt eivät aina huomioi muita inhimillistä toimintaa ohjaavia tekijöitä. Monissa maissa sotilasorganisaation sisäiset tavat, normit ja käytännöt ovat niin vahvassa asemassa, että ne voivat olla oikeussääntöjen kanssa ristiriidassa. Esimerkkinä voidaan pitää esimiehen käskystä oikeussääntöjen vastaisesti toimivaa sotilasta. Suomessa tämä on harvinaista, koska suomalaiset upseerit ovat sitoutuneet oikeussääntöihin moninkertaisten valavelvoitteiden kautta.⁴⁷

Keskeisen pohjan oman toiminnan arvioimiselle ja päätösten tekemiselle kansainvälisissä tehtävissä antaa upseerin tietoisuus omien oikeussääntöjen sisällöstä, sisäistetty tieto kansainvälisestä humanitäarisestä oikeudesta, ihmisoikeuksista ja niiden asettamista velvoitteista. Oikeussäännöt eivät kuitenkaan yksin riitä päätöksen perusteeksi, vaan päätöksen teon pohjaan vaikuttaa myös moraalit, arvot ja etiikka. Esimerkillinen sotilas on siis toiminnassaan niin lain- kuin oikeudenmukainen. Hän kantaa vastuunsa siten, että hänen toimintansa on lain ja Suomea velvoittavien kansainvälisten sopimusten mukainen. Näihin kuuluvat myös ne säännöt, joita perinteisesti kutsutaan sodan oikeussäännöiksi.⁴⁸

Sotilaallisen kriisinhallinnan toimintaympäristössä haasteena on se, että johtajan tulee noudattaa paikallisia tapoja ja pitää operaation mandaatin sanelema tehtävä kirkkaana mielessä. Tällaisissa tilanteissa johtaja voi joutua välikäteen, jossa hänen toimintaansa ohjaavat eri tahot eri suuntiin. Johtajan on toimittava tehtävänsä mukaisesti. Hänen etiikkansa sanoo, että hänen on toimittava näin ja lainsäädäntö sanoo, että hän ei saa toimia näin. Tällaisesta tilanteesta johtajan on löydettävä häntä, esimiestään, alaisiaan ja yhteiskuntaa miellyttävä tapa. Johtajan haasteena on että, usein johtajan oma etiikka heikoimmassa asemassa kuin käsketty tehtävä. Tästä on kyse etiikan, arvojen moraalin ja lainsäädännön kohtaamisessa.

⁴⁷ Kari Takamaa, loc. cit., s. 7

⁴⁸ Kari Takamaa, loc. cit., s. 9, 12

Ulkoa opitut, mutta sisäistämättä jääneet toimintavelvoitteet eivät todennäköisesti ohjaa riittävästi stressaavassa ja yllättävässä tilanteessa. Oikeussääntöjen ja muiden arvojen pohjalta toiminen vaatii oikeussääntöjen pyrkimyksien ja sääntöjen omaksumisesta osaksi omia periaatteita ja moraaliarvoja ennen tilanteen tapahtumista.⁴⁹

Johtajan auktoriteetti on hyvin tärkeä osa alaisten toiminnassa. Alaistensa tehdessä jotain mitä he eivät haluasi, tulee johtajan olla sellainen, että alaiset kykenevät luottamaan hänen arviointikykyynsä. Alaisten tulee kunnioittaa johtajaansa, vaikka he eivät käskyn syytä ymmärtäisikään. Johtajan auktoriteetin lisäksi yksittäisen ryhmän jäsenen tai johtajan toimintaan vaikuttaa ryhmän sisäinen kuri. Ryhmän jäsen ei halua toimia tavalla, joka saattaa hänet huonoon valoon muiden silmissä.

Etiikka, arvot, moraalit ja lainsäädäntö ohjaavat johtajan toimintaa. Tapauksista riippuen eri osa-alueet voivat rajoittaa johtajan toimintaa. Toisinaan lainsäädäntö mahdollistaa tietyn toimintatavan⁵⁰, kun taas toisinaan se rajoittaa toimintatapoja⁵¹. Ideaalissa tilanteessa johtajan toimintaympäristöä ei rajoita mikään lainsäädännöllinen tai mandaattiin perustuva asetus. Tällöin johtaja voi tehtävän puitteiden sisällä ratkaista asian hänen oman etiikkansa mukaisesti. Ihanteellista olisi, että kaikki johtajan toimintaan vaikuttavat tekijät ohjaisivat johtajaa samaan suuntaan, jolloin ristiriitaisuuksia ei ilmenisi. Tehtävää annettaessa sotilasyhteisössä pääkriteerinä ei ole se, että johtaja voi toimia oman etiikkansa mukaisesti. Tehtävän tulee aina auttaa suurempaa kokonaisuutta.

Rajoittavana tekijänä sotilaallisissa kriisinhallintatehtävissä voi olla myös tehtävän mandaatti. Mandaatti on eniten rajoittava tekijä esimerkiksi Afganistanissa. On tilanteita, joissa rauhanturvaajat eivät kykene puuttumaan paikallisiin rikkomuksiin, vaikka lainsäädäntö ja etiikka antaisivat siihen valtuudet. Tällaisessa tilanteessa johtajan tulee ymmärtää laajempi kokonaisuus, johon mandaatilla pyritään. Johtajan tulee myös aina selvittää alaisilleen, miksi tietyissä tilanteissa ei toimittu, vaikka olisi haluttu. Selvittämättömät tapaukset voivat vahingoittaa ryhmähenkeä.

⁴⁹ Kari Takamaa, loc. cit., s. 10–12

⁵⁰ Tapauksessa partio joutui väijytykseen Afganistanissa. Heitä kohtaan oli avattu tuli. Tulenkäytössä oli mukana myös sinkoja, joten tilanne oli varsin vakava. Yhdellä ryhmän jäsenellä on tähtäimessä vastustajan taistelija. Hän kykenisi ampumaan taistelijan, mutta ei ammu. Siitä huolimatta että voimankäyttö oli tässä tilanteessa sallittua, ampui taistelija tahallisesti ohi. Taistelijan oma etiikka ei ”antanut” hänen ampua. (Jouko Lehti haastattelu)

⁵¹ Katso Case 1

Sotilalle yhtenä rajoittavana tekijänä lainsäädännön, etiikan ja mandaatin lisäksi on suora sotilaskäsky. Siitä huolimatta, että sotilaskäskyn valtuutus on sisällytetty lainsäädäntöön, sen luonne on silti erilainen. Sotilaskäskyllä on vahva vaikutus tehtävän toteuttajaan ja monissa tilanteissa suora käsky voi mennä lainsäädännön, tai jopa henkilön etiikan ohi. Sotilasyhteisössä tehtävän ja käskyn merkityksestä kertoo sanonta tehtävä kirkkaana mielessä.

Jokainen sotilasjohtaja joutuu urallaan jatkuviin valintatilanteisiin. Näihin tilanteisiin voi vaikuttaa monia eri asioita. Vaikuttavia asioita voi olla esimerkiksi onko toiminta lainmukaista, ohjaavatko sotilaan arvot häntä vai toimiiko hän oman etiikkansa vastaisesti. Sotilasjohtajan valintatilanteessa korostuu hänen arvojensa vaikutus. Lopullisen ratkaisun yksittäisessä tilanteessa tekee aina sotilas ja hänen johtajansa.⁵²

⁵² Kari Takamaa, loc. cit., s. 17

4. ETIIKKA JA MORAALI JOHTAMISESSA

it is impossible to give instructions that would

apply in all situations where you have to make moral choices

(Noskov)

Tässä luvussa kootaan ensin ajatuksia erilaisista teoksista ja pyritään niiden ajatusten pohjalta analysoimaan ja pohtimaan etiikan ja moraalin vaikutusta sotilasjohtajaan ja johtamiseen. Pohdinnassa on käytetty kirjoittaja omia ajatuksia sekä haastatteluista ja tutkijan omista kokemuksista saatuja näkökulmia.

Tuomo Peltosen mukaan moraalinen johtaja on päätöksentekijänä johdonmukainen ja oikeudenmukainen, hän huomioi ympäröivän yhteiskunnan ja lähiyhteisöt sekä noudattaa asianmukaisia menettelytapoja tehdessään ja toteuttaessaan päätöksiä yhdessä muun organisaation kanssa.⁵³

Etiikkaa ja moraalia ei voi kokonaan erottaa toisistaan. Johtajan toiminnassa yhteiskunnan moraalit, arvot sekä johtajan oma etiikka työllistävät häntä paljon. Tämä pohjautuu johtajan haluun päästä asetettuihin tavoitteisiin, mutta oikean ja väärän ajatusmallit sekä oikeussäännöt sanelevat hänelle reunaehdot siitä, miten hän niihin voi päätyä. Johtajan tulee tällöin valita toimintatapa, jolla pääsee tavoitteeseen. Hänen tulee löytää ratkaisu, jossa toiminta on hänen arvojensa ja etiikkansa mukainen. Sotilasjohtaja ei aina kykene tähän, koska tehtävän täyttäminen on usein yksittäisen henkilön etiikka tärkeämpää.

Moraalia, arvoja ja etiikkaa täytyy tarkastella myös toimintaa edistävinä tekijöinä. Alaiset toimivat tehokkaammin, jos he uskovat toimivansa eettisesti oikein. Yksilölle ominaisena piirteenä on se, että hän haluaa toimia oikein. Yksilön tuntiessa toimivansa väärin on johtajan hyvin vaikea saada hänet toimimaan haluamallansa tavalla.

Etiikka haastaa itse kunkin arviomaan ja perustelemaan ratkaisujaan. Perusteluina ei tällöin voi olla ”oli siellä muitakin”, ”tein vain mitä käskettiin”, ”tuntui vain siltä”⁵⁴. Täten johtajan täytyy ymmärtää kyseisen toimintaympäristön asettamat rajoitteet. Etiikka johtamisessa näkyy varsinkin tilanteen tai ympäristön poiketessa normaalioloista. Esimerkkinä voidaan pitää tapausta, jossa johtaja näkee teon, joka hänen mielestään on eettisesti väärin, mutta

⁵³ Tuomo Peltonen, *Johtaminen ja organisointi – teemoja, näkökulmia ja haasteita*, Otavan Kirjapaino Oy Keuruu 2007, s.217

⁵⁴ Sotilaspastori Janne Aalto, näyttöesitys, Maanpuolustuskorkeakoulu 2009

kyseisessä kulttuurissa täysin normaalia (Case 1). Tämä asettaa johtajan hankalaan välikäteen. Johtajan täytyy valita toimintatapansa oman etiikkansa ja paikallisen moraalin väliltä.

Johtaja kykenee luomaan tai muokkaamaan alaisten etiikkaa ja parhaassa tapauksessa yhteisön arvoja. Joukon etiikka voi muuttua erityisesti eristetyssä tilassa. Joukko saattaa tuntea toimivansa hetkellisesti eettisesti oikein. Tähän tunteeseen voi vaikuttaa joukon johtaja tai vertaisten painostus. Tällöin henkilö hakee eettistä hyväksyntää tovereistaan ja sen hetkisestä esimiehestään. Äärimmäinen esimerkki, johon tällainen tilanne voi johtaa, on My Lain tapaus. Tällaisen tilanteen voi purkaa ulkopuolinen henkilö, eristyksen loppuminen tai joukon sisäinen interventio.

Johtajan tulee kyetä perustelemaan annettavan tehtävän syyt ja tarkoitukset alaisilleen. Tämä korostuu tehtävissä, jotka ovat yksilön etiikan vastaisia. Ilman perusteluita alaisten on vaikeata oikeuttaa tehtävä itselleen (Case 1 ja Case 2). Toisaalta tietynlaisissa (Case 3) tilanteissa minkäänlainen perustelu tai ennakkotieto ei estä alaisia tai johtajaa toimimasta oman etiikkansa mukaisesti. Tietynlaiset arvot menevät kaiken muun edelle. Tällaisia arvoja yleensä ovat nauttii tai lapsiin kohdistuva väkivalta tai hyväksikäyttö.

5. ANALYSOITAVAT TILANTEET

Tapaukset ovat ISAF johteisesta Afganistanin sotilaallisesta kriisinhallintaoperaatiosta.⁵⁵

Tapauksissa tulee ottaa täten huomioon ISAF:n mandaatti sekä sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin osallistuviin suomalaisiin sotilaisiin kohdistuva lainsäädäntö. Tapauksissa toimivat henkilöt omaavat länsimaisen yhteiskunnan moraalit ja arvot.

Itse tilanteiden analysoinnissa pyritään löytämään lainsäädännöllisesti ”oikean” ja eettisesti ”oikean” tavan ”ratkaista” tilanne, jonka yhteydessä pyritään löytämään tapahtuneeseen johtavat syyt, sekä niihin vaihtoehtoja. Tapauksissa on käsitelty myös ratkaisua, jolla olisi voitu välttyä tapahtuneelta. Tapauksissa pyritään luomaan todellisen tuntuinen tilannekuva, sekä tuomaan päätöksiin vaikuttaneita seikkoja esiin. Totuus kuitenkin on se, että jokainen tapaus on täysin erityinen ja sen kaikkien seikkojen ymmärtäminen vaatii paikalla oloa tapahtumassa. Tämän takia pohdinta ja analyysi perustuvat hypoteesiin siitä, millainen tilanne olisi voinut olla kussakin tilanteessa.

5.1 Case 1

Afganistanissa lapsen tai naisen lyöminen on arkipäiväistä. Se kuuluu kulttuuriin. Suomalainen sotilasjoukko on jalkapartiossa alueella, jossa ei ole ollut turvallisuusongelmia kuukausiin. Partion edetessä yksi sotilaista näkee, kuinka aikuinen mies lyö lasta useita kertoja niin kovaa, että lapsi putoaa maahan. Jokainen meistä haluaisi mennä väliin ja estää miestä satuttamasta lasta. Meillä ei kuitenkaan ole oikeutta puuttua siihen, koska se ei kuulu toimivaltuuksiemme piiriin. Jos menisimme väliin ja estäisimme miestä, saattaisimme itse syyllistyä rikokseen. Tilanne saattaisi eskaloitua mekkalaksi paikallisen väestön ja ISAFin välillä ja johtaa jatkossa luottamuspulaan tai jopa toistuviin levottomuuksiin alueella, joka on ollut rauhallinen jo pitkään. Tämän tiedostaen joukko nielee kiukkunsa ja jatkaa partioitaan. Kyönelehtivä lapsi nousee maasta ja poistuu paikalta ilmeisesti vakavasti vahingoittumatta.

⁵⁵ ISAF:n tehtävät liittyvät vakauden ja turvallisuuden luomiseen. ISAF-operaatio toimii YK:n peruskirjan VII luvun mukaisin valtuuksin, ja sen edellytetään toimivan kaikin tarvittavin keinoin tehtävänsä täyttämiseksi ("all necessary measures to fulfill the mandate of ISAF", 1444/2002). Kysymyksessä on rauhanturvatoiminnan perusvaltuutus, jollaiselle 2000-luvun sotilaalliset kriisinhallintaoperaatiot pääsääntöisesti perustuvat. Operaation tehtävänä on Afganistanin keskushallinnon ja turvallisuussektorin (armeijan ja poliisivoimien) kehittäminen ja tukeminen sekä turvallisen toimintaympäristön luominen avustus- ja jälleenrakennustoiminnalle. Alueelliset jälleenrakennusryhmät ovat ISAF-operaation keskeisin toimintamuoto. (Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle 1.11.2007 Suomen osallistuminen Afganistanin ISAF-operaatioon s2)

Tässä tapauksessa länsimäinen moraalinen ja henkilöiden oma etiikka on antanut sotilaille kuvan, ettei lapsia saa lyödä. Heidän taustansa ja kulttuurinsa huomioon ottaen heille lapsien lyöminen ei ole arkipäivää. Afganistanin lapsen kurittaminen kuuluu paikallisiin tapoihin. Tämän takia ei lapsen kurittaminen ole yhteiskunnassa paheksuttavaa. On otettava kuitenkin huomioon, että lapsen pahoinpitely tulisi olla Afganistanin laissa kiellettyä, koska Afganistan on lapsen oikeuksien sopimuksen osapuoli. Afganistanin operaation mandaatti velvoittaa sotilaita toimimaan paikallisten tapojen mukaisesti ja täten edistämään yhteistyötä paikallisten siviilien ja viranomaisten kanssa. Tämän takia sotilailla ei ollut kyseisessä tilanteessa toimivaltuuksia puuttua kurittamiseen.

Tapaus on lainsäädännöllisesti varsin selkeä, eikä se ole jättänyt sotilaille soveltamisen varaa. Johtajan käskiessä alaisiaan puuttumaan tilanteeseen olisi hän tietoisesti toiminut mandaatin vastaisesti. Kyseessä on siis tapaus jossa operaation mandaatti ja paikalliset tavat rajoittavat johtajan mahdollisuutta toimia hänen etiikkansa mukaan. Johtajan täytyi toimia tilanteessa tietoisesti siten, että hän tai hänen alaisensa eivät vaikuta kyseiseen ristiriitaan. Toisin sanoen he tietoisesti tekivät ratkaisun, joka heidän mielestään ei ollut ”oikein”

Tapauksessa painoarvoa tuo myös tieto siitä, miten puuttuminen vaikuttaisi operaation tehtävään, sekä paikalliseen väestöön. Ei ole suotavaa, että ulkomaalaiset puuttuvat asioihin, jotka ovat vain heidän mielestä väärin. Tällainen tilanteeseen puuttuminen voi aiheuttaa paikallisessa väestössä tunteen, että länsimäinen yhteiskunta sanelee heille kuinka elää. Tämän takia johtajalle on aikaisemmin jo kerrottu kuinka tällaisessa tilanteessa toimitaan. Johtaja tietää myös miten ”väärä” toiminta vaikuttaa operaation onnistumiseen. Johtajalle on myös todennäköisesti annettu suora käsky, ettei tällaisiin tilanteisiin saa missään nimessä puuttua. Tilanne olisi tietenkin täysin toinen jos lapsi olisi ollut hengenvaarassa. Tällaisessa tilanteessa sotilaat olisivat kyenneet puuttumaan tilanteeseen hätävarjelun nojalla.

Tilanteessa länsimaiselle sotilaille voi olla hyvin vaikeata olla toimimatta. Länsimaisessa kulttuurissa lapsen lyöminen on hyvin paheksuttavaa ja myös rikollista. Sotilaitten tilannetta kuitenkin helpottaa se, ettei tällainen tapaus ole ennenkuulumaton ja samankaltaisista tapauksista on kerrottu sotilaille etukäteen. Yksittäinen sotilas on voinut varautua tilanteeseen etukäteen. Henkinen valmistautuminen tiettyihin tilanteisiin pienentää itse tapahtuman shokkivaikutusta. Lapsi ei myöskään ollut hengenvaarassa, eikä isä uhkana sotilaille. Tilanne ei vaatinut nopeata päätöstä, eikä siinä ollut shokkivaikutusta. Tällaisissa tilanteissa sotilaitten on helpompi toimia mandaatin mukaisesti, eikä heidän tunteittensa mukaan.

5.2 Case 2

Sama joukko on myöhemmin partiossa hieman vaarallisemmalla alueella, uhka ei ole välitön, mutta mahdollinen. Eräässä kylässä joukko lapsia (ehkä 8 vuotiaita) ryntää sotilaiden sekaan. Lapset koskettelevat sotilaita, heidän aseitaan ja estävät joukkoa toimimasta vapaasti (tähyttäminen on vaikeata, aseiden käyttö voisi olla mahdotonta, mikäli joutuisimme väijytykseen., väijytystilanteessa lapsia kenties kuolisi). Sotilas tuskastuu varusteissaan roikkuvaan lapseen ja läppää tätä kämmenellä poskelle. Lapsi kavahtaa ja väistyy. Muut lapset kavahtavat myös. Joukko jatkaa matkaansa. Osa sotilaista katsoo aseveljeään hieman kummeksuen, kukaan ei sano mitään. Tehtävä jatkuu. Lapset eivät ole asiasta moksiskaan ja katselevat muurin reunalla istuen, kun sotilaat poistuvat kylästä.

Kuten edellisessä tapauksessa selvitin, kuuluu lapsien fyysinen kurittaminen Afganistanin kulttuuriin ja se on tapa, jota paikalliset lapset ymmärtävät. Tilanteessa sotilaat eivät kykene saamaan lapsia tilanteesta pois käyttämällä länsimaalaisille normaaleja tapoja, joten yksi joukon jäsen käyttää kommunikointi tapaa, jonka hän on paikallisessa kulttuurissa nähnyt. Sotilas on turhautunut ja jopa peloissaan lapsien ja oman terveytensä puolesta. Hän käyttää menetelmää, joka tunnetaan jokaisessa maassa ja kulttuurissa, eli voimankäyttöä. Voimankäytöllä hän saavuttaa halutun lopputuloksen, vaikei menetelmä ollut hyväksyttävä.

Sotilas on tilanteessa toiminut lainsäädännöllisesti väärin, koska operaatiossa olevat sotilaat noudattavat myös Suomen lakia. Sotilasta voitaisiin rangaista, koska hänen toimintansa on Suomen lain vastaista. Sotilas on toiminut myös länsimaalaisen moraalin vastaisesti lyödessä lasta. Todennäköisesti hän on toiminut myös oman etiikkansa vastaisesti.

Tilanteen vaikeus, yllättävyys ja sotilaan turhautuminen johtivat toimintatapaan joka on tuttu paikallisesta katukuvasta. Vaikea tilanne johti henkilön toimimaan sellaisella tavalla, joka varmasti saavuttaisi halutun loppuasetelman. Jos sotilaille esitettäisiin sama tapaus teoriassa hänen toimintatapansa todennäköisesti poikkeaisivat aikaisemmasta.

Sotilas on kuitenkin toiminut operaation mandaatin mukaisesti, sekä toiminut tavalla, jonka hän on katsonut oikeaksi tai vähintäänkin tarpeelliseksi⁵⁶. Mandaatin mukaan sotilas ei sinänsä ole toiminut virheellisesti, koska mandaatti antaa hänelle valtuudet käyttää valitsemaansa menetelmää. Hän on kuitenkin toiminut kotimaisen lainsäädännön vastaisesti. Jos sotilas olisi käyttänyt voimakkaampaa lähestymistä, kuten lyömistä olisi hän toiminut ihmisoikeuksien, kotimaisen ja paikallisen lainsäädännön vastaisesti.

Sotilaan teko olisi kuitenkin voinut olla todella tärkeä operaation kannalta. Tulitaisteluun joutunut lapsi aiheuttaa paljon epätoivottuja vaikutuksia operaatiolle. Jos tilanteessa sotilaat olisivat joutuneet taisteluun, olisi lapsien vahingoittumisen riski ollut suuri. Vaikka sotilas on toiminut oman etiikan ja oman yhteiskunnan lainsäädännön vastaisesti on hän kuitenkin päässyt toivottavaan lopputulokseen. Voidaanko sotilaan toiminta tällöin leimata täysin ”vääräksi”? Hän on toiminut hyvä tarkoituksiperän ja tahdon mukaisesti. Tapaukseen olisi varmasti löytynyt hyväksyttävämpiäkin toimintatapoja.

Johtajan toimintamahdollisuudet tässä tilanteessa olivat hyvin vähäiset. Tilanteen nopea kehittyminen ja sen eskaloituminen johtivat yksittäisen sotilaan suoraan toimimiseen. Tällaisessa tilanteessa päätösvalta on yksittäisellä sotilaalla ja johtajalla on hyvin vähän mahdollisuuksia yksittäisen sotilaan reaktioiden hallitsemiseksi. Johtajan olisi tullut ohjeistaa toiminta tällaisessa tilanteessa etukäteen, jotta kotimaista lainsäädäntöä kohtaan olevalta ristiriidalta olisi voitu välttyä.

Tilanne kuitenkin purettiin johtajan ja sotilaiden osalta järkevästi. Toverit katsoivat kummeksuen sotilasta, mutta eivät puuttuneet tilanteeseen. Johtaja ei myöskään sillä hetkellä puuttunut tilanteeseen, koska ”vahinko” oli jo sattunut. Heti tilanteen jälkeinen puuttuminen olisi saattanut aiheuttaa kummeksuntaa paikallisessa väestössä ja täten voinut olla haitaksi tehtävän kannalta. Tilanteeseen välitön puuttuminen olisi myös viitannut ulkopuolisille sitä, että tilanteessa olisi toimittu väärin. Välitön puuttuminen sotilaan toimintaan olisi myös nolannut hänet tovereittensa silmissä.

⁵⁶ ISAF-operaatio toimii YK:n peruskirjan VII luvun mukaisin valtuuksin, ja sen edellytetään toimivan kaikin tarvittavin keinoin tehtävänsä täyttämiseksi ("all necessary measures to fulfill the mandate of ISAF", 1444/2002).

Tilanteessa tulee ottaa huomioon, että sotilas tuskin toimisi samalla tavalla, jos tilanne ei olisi ollut kiireellinen tai stressaava. Rauhallisessa tilanteessa sotilas olisi voinut miettiä ratkaisua, sekä pyrkiä rauhallisempia keinoja hyväksikäyttäen lopputulokseen. Stressitilanteessa sotilas toimii koulutuksen ja omien reaktioidensa mukaan. Lainsäädäntö ja jopa etiikka voivat olla toissijaisia oman, tovereiden tai esimerkiksi lapsien turvallisuuden ohella.

5.3 Case 3

Afganistanissa oleva ISAF:n joukkue siirtyi ajoneuvoilla kaupungin keskustaa kohti, kun yhden auton eteen juoksee pikkulapsi. Auto ajaa lapsen yli ja lapsi loukkaantuu. Pysähdytte ja joukkueenne lääkintämies tutkii lapsen. Hänen mukaansa on todennäköistä, että lapselta on murtunut luita. Paikalliset sairaalat ovat täynnä, ja koska lisäksi on paikallisten pyhäpäiviä, monet sairaalat ovat kiinni. Joukon tiedossa on, että kaupungin laidalla olevassa kansainvälisten joukkojen tukikohdassa on tasokas sotilassairaala. Sairaala ei hoida paikallisia, mutta joukko oletti, että lääkärit eivät käännytä lasta oveltaan, jos hänet paikanpäälle viedään. Joukolla ei ollut virallista lupaa lapsen siirtämiseen, mutta he siirsivät lapsen omalla ajoneuvolla kansainväliseen tukikohtaan.

Tässä tapauksessa kyseessä on länsimaisen moraalien mukaisesta loukkaantuneen ihmisen avustamisesta. Lapsi on jäänyt auton alle ja loukkaantunut pahasti. Tällaisissa tapauksissa länsimaisessa kulttuurissa henki menee kaiken muun edelle. Materiaaliset kustannukset ja kiireettömän tehtävän myöhästymisen ovat sivuseikkoja, koska ihmishenki on länsimaisessa kulttuurissa kaikkea muuta arvokkaampaa. Virallinen lupa on myös toissijainen asia, kun kyseessä on lapsen terveys.

Tilannetta pahentaa tieto, että lapsi ei todennäköisesti tule saamaan hoitoa ilman sotilaiden apua. Ilman apua lapsi saattaisi menehtyä. Afganistanissa ihmishenki ei ole aina edes esinettä kalliimpaa. Tästä esimerkkinä voidaan pitää afgaanisotilaiden maalien valitseminen. Hyökkäyksien tärkeimpinä kohteina ovat olleet yleensä ajoneuvot, joita kapinalliset pitävät ihmisiä tärkeämpinä. Tämä tieto voi vaikuttaa vahvasti sotilaiden päätöksentekoon. Sotilaat toimivat myös kansainvälisen humanitaarisen oikeuden mukaan auttaessaan loukkaantunutta lasta.

Tässä tilanteessa kyseessä ei oikeastaan ole lainsäädännön ja etiikan kohtaamisesta, vaan sääntöjen, mandaatin ja etiikan kohtaamisesta. Afganistanin lainsäädäntö ei tietenkään kiellä loukkaantuneen lapsen hoitamista. Ongelmana on vain pyhäpäivästä johtuva sairaaloiden kiinniolo. Tällaisena pyhäpäivänä on mahdotonta saada hoitoa paikallisista laitoksista.

Operaation sairaalaa koskevat säännöt pyrkivät pitämään sotilassairaalat pelkästään sotilaiden käytöstä ja tämän takia ulkopuolisten vieminen sinne on kiellettyä. Sairaalan ja ohjeistuksen kannalta on tärkeätä ottaa huomioon myös paikallisten hyväksikäyttö sairaalaa kohtaan ilman kyseisiä rajoituksia. Sotilaat kuitenkin ymmärtävät, mistä rajoitukset johtuvat ja tietävät, ettei länsimainen lääkäri tai sotilas käännytä vakavasti loukkaantunutta lasta oveltaan.

Yleissopimus ihmisoikeuksista ja lasten oikeuksista myös velvoittaa sotilaita auttamana hädässä olevaa lasta.

Haastattelussa esiin tullut asia oli, että johtaja ei epäröinyt hetkeäkään käskiessä lapsen sairaalahoitoon. Tämä kuvastaa länsimaista tapaa ajatella lapsen hengen olevan yksi arvokkaimmista asioista maan päällä. Tapausta tosin helpottaa tieto siitä, etteivät he toimi suoranaisesti lainsäädännön vastaisesti, vaan ohjeistuksien vastaisesti. Tilanne olisi voinut olla toinen, jos lapsen hoitoon vieminen olisi ollut laissa kielletty. Johtaja todennäköisesti ymmärtää myös lapsen hoitamatta jättämisen vaikutukset operaatioon, sekä sen antaman kuvan paikalliselle väestölle ja medialle.

Johtajan toiminnalla oli myös suora vaikutus alaisten moraaliin. Johtajan ratkaisu tilanteessa vaikutti myös alaisten käsityksiin heidän johtajastaan. Kuvitellaan tapaus, jossa johtaja olisi jättänyt lapsen hoitamatta. Kuinka sotilas voi kuvitella johtajan suhtautuvan loukkaantuneeseen sotilaaseen paremmin, jos hän ei huolehdi edes lapsesta. Toisaalta johtajan tulisi aina pyrkiä täyttämään tehtävänsä hinnalla millä hyvänsä. Tässä tapauksessa tehtävän suorittaminen tuskin estyi, mutta todennäköisesti viivästyi hiukan. Jos tilanne olisi estänyt tehtävän täyttämisen, tai kyseessä olisi ollut esimerkiksi omien joukkojen evakuointi taistelussa, olisi johtaja ollut hyvin erilaisessa tilanteessa.

6. PÄÄTELMÄT TILANTEISTA

Tällaisten tilanteiden analysointi ja avaaminen on hyvin vaikeaa. Lukijan ja tutkijan on hyvin vaikea asettua tilanteeseen, jossa johtaja ja alaiset ovat olleet. Tapaukset ovat kuitenkin omiaan avaamaan näkökulmia siihen, kuinka monimutkaista johtajana päätöksen tekeminen voi olla. Varsinkin nopeissa tilanteissa ilman johtajan kontrollia alaiset voivat tehdä asioita, joita he itsekkään eivät välttämättä pidä oikeina.

Yksi tärkeimmistä havainnoista oli, että ihmishenki menee kaiken muun edelle. Molemmissa tapauksissa, jossa uhkana oli ihmishengen menetys tai vakava loukkaantuminen johtaja ja alaiset tekivät päätöksen, jossa heidän toiminta ohitti lainsäädännön tai ohjeistuksen. Länsimaisessa kulttuurissa kasvanut ihminen asettaa ihmishengen ja sen ruumiillisen koskemattomuuden korkealle. Tilanteissa toimittiin kuitenkin siten, että operaation tavoitteet kokonaisuudessa eivät vaarantuneet.

Tilanteiden nopeus ja yllätyksellisyys vaikuttaa johtajan ja alaisten toimiin. Nopeissa ja stressaavissa tilanteissa sotilaat toimivat useimmiten oman etiikkansa pohjalta. Lainsäädäntö tuntuu olevan taustalla ja sotilas toimii omien arvojensa, sekä koulutuksensa pohjalta. Kontrolloidussa ja harjoitellussa tilanteessa sotilas kykenee sivuttamaan oman eettisen näkemyksensä ja toimimaan täysin ohjeistuksien mukaan. Case 1 osoittaa, että koulutus ja johtajan ohjeistus vaikuttavat paljon alaisten toimintaan. Henkinen valmistautuminen tietynlaisiin tilanteisiin auttaa sotilaita toimimaan operaation kannalta halutulla tavalla.

Case 2 tilanteessa sotilas toimii hermostuneena siten, että hänen toverinsa, hän ja heidän tehtävänsä ei vaarannu. Hän toimi tilanteessa kuitenkin oman etiikkansa ja lainsäädännön vastaisesti. Stressaavassa tilanteessa sotilas pyrkii tavoitteeseen tavalla, joka tuottaa varmasti tulosta. Menetelmä ei aina ole se jota henkilö normaalisti käyttäisi. Tästä voidaan päätellä, että käskyn ja tehtävän merkitys ohittaa lainsäädännön varsinkin nopeissa ja sekavissa tilanteissa. Tällaisissa tilanteissa sotilaat toimivat vaistojensa ja koulutuksensa pohjalta. Sotilaat pyrkivät aina välttämään tehtävän epäonnistumista lähes hinnalla millä hyvänsä.

Kyseessä ollessa rauhallinen tai vaaraton tilanne jää taistelijoitten ja johtajan etiikka lainsäädäntöön verrattuna taka-alalle. Tämän takia johtajan tulee kyetä perustelemaan miksi jotain tehdään, sekä miten se hyödyttää operaatiota. Johtajan tulee myös kyetä tiedostamaan millaisia ristiriitatilanteita voi tehtävää suorittaessa tulla vastaan ja selostaa joukoille miten ja miksi tällaisissa tilanteissa toimitaan. Tällöin alaiset pystyvät etukäteen käymään tilanteen läpi ja voivat hillitä ensireaktioitaan. Etukäteen harjoiteltujen tilanteiden sattuessa kentällä on sotilaiden reaktiot silloin myös koulutuksen suuntaisia. Tämä viittaa siihen, että erilaisten ristiriita tilanteiden harjoittelulla on hyvin suuri merkitys.

Hyvin mielenkiintoisena tapauksena olisi ollut sellainen, jossa johtaja olisi suoraan tilanteessa käskenyt jotain alaisen etiikkaa ristiriidassa olevaa. Tällöin lopputulokseen todennäköisesti vaikuttaisi johtajan auktoriteetti, alaisten koulutus, tilanteen yllätyksellisyys ja sotilaan oma henkinen vahvuus.

Tutkimuksesta voi havaita, että etiikka, moraalit ja arvot vaikuttavat sotilaiden ja johtajan toimintaan lainsäädännön ja mandaatin ohella. Jokainen tapaus jossa sotilaan tulee punnita omaa etiikkaansa, on erilainen. Tämän takia johtajan on hyvin vaikeata vaikuttaa alaistensa toimintaan silloin kun ristiriita syntyy. Asiat joilla hän voi vaikuttaa toimintaan, ovat johtajan auktoriteetti, tilanteiden ennalta käsittely, operaation tavoitteiden selittäminen ja harjoittelu. Johtaja ei kuitenkaan kykene ennaltaehkäisemään kaikkia ristiriitojen aiheuttamia toimintoja, koska jokainen sotilas on yksilö ja täten jokainen yksilö toimii tietyissä tilanteissa eri tavalla.

Tehtävää käskiessä ja toteuttaessa johtajan tulee kyetä ottamaan etiikan, moraalin ja arvojen vaikutus huomioon. Ymmärrys siitä, millaisia ristiriitoja tehtävässä tai operaatiossa voi ilmaantua auttaa sotilaita valmistautumaan niihin.

7. JATKOTUTKIMUS

Tutkielmaa on helppo laajentaa uusien ja erilaisten tapauksien myötä. Uudet tapaukset voivat vahventaa tai heikentää teoksen luotettavuutta. Luotettavuutta uudet tapaukset voivat heikentää, koska erilaisten tapauksien yhdistäminen ja niistä yhtenäisyyksien tai toimintatapojen löytäminen voi osoittautua mahdottomaksi. Toisaalta jos uudet tapaukset tukevat aikaisempia tuloksia voidaan saada tutkimuksen luotettavuutta parannettua.

Uusissa tapauksissa saattaa ilmetä täysin uusia ilmiöitä, jota ei aikaisemmissa tapauksissa ole huomattu. Tällaisten ilmiöiden analysointi todennäköisesti vaatii laajempaa kirjallisuusanalyysiä, sekä monien mandaattien ja toimintaympäristöjen yksityiskohtaista avaamista, jotta tapauksiin voitaisiin pureutua uudella tavalla.

Jatkossa tapauksia voi laajentaa eri operaatioihin. Eri operaatioiden mukana ovat eri mandaatit ja näitä vertailemalla voidaan varmistua tuloksista tai havaita ne vain tapauskohtaisiksi. Tutkimuksen voi laajentaa myös lainsäädännön ulkopuolelle.

Etiikan, arvojen, moraalien ja lainsäädäntöä avaavaa tutkimusta voi laajentaa hyvinkin paljon erilaisten esimerkkien ja syvemmän kirjallisuusanalyysin avulla. Tutkimuksessa olen pyrkinyt ”avaamaan” tärkeimpiä oikeussääntöjä, sopimuksia ja lainsäädäntöjä. Jatkotutkimuksessa on mahdollista selvittää kaikki kriisinhallintaa heikostikin koskevien asioiden vaikutus.

Tutkimuksen lainopillinen puoli on vasta pintaraapaisu sotilaallista kriisinhallintaa koskevista oikeussäännöistä. Kattavammalla tutkimuksella kyetään pureutumaan kaikkiin yksittäistä sotilasta koskeviin velvoitteisiin. Tämä vaatii laajempaa analyysiä valtiosopimuksista, kansainvälisestä humanitäärisestä oikeudesta, ihmisoikeuksista, kotimaisesta oikeudesta ja operaatiokohtaisista sopimuksista.

Jatkotutkimuksessa pääpaino voidaan siirtää kriisinhallinnasta toisenlaiseen osa-alueeseen, kuten perusyksikköön, sotatilaan tai harmaaseen vaiheeseen. Tällöin lainsäädännöllinen osuus on täysin erilainen ja tilanteet todennäköisesti tuovat erilaisia näkökulmia

8. LUOTETTAVUUSTARKASTELU

Tutkimuksen luotettavuus vaihtelee eri kappaleitten mukaan. Oikeudellinen puoli tutkimuksesta on hyvinkin luotettavaa, koska se koostuu oikeussäännöistä, valtiosopimuksista ja erilaisista oppaista. Etiikkaa, arvoja ja moraalialia käsittelevien kappaleiden osalta luotettavuutta on hyvin vaikea määrittellä, koska erilaisten kirjallisuuslähteiden välillä on hyvin paljon ristiriitoja jopa käsitteiden määrittelystä lähtien.

Tutkimuksen heikoin osa luotettavuuden kannalta ovat tutkijan omista päätelmistä, haastattelusta ja pohdinnoista koostuvat kappaleet. Nämä kappaleet ovat tutkijan omia näkökulmia, joita on kuitenkin pyritty perustelemaan tutkimuksessa aikaisemmin esitettyjen asioiden pohjalta. Päätelmien luotettavuus on heikko, koska se koostuu täysin tutkijan omista näkemyksistä, sekä hänen havainnoistaan tutkimuksessa esiintyvistä ilmiöistä. Päätelmät on pyritty perustelemaan tutkimuksessa käsiteltyjen asioiden pohjalta.

Tutkimuksen tuloksien hyödyntäminen on haastavaa, koska varsinaisia tuloksia tutkimus ei tuottanut. Tutkimuksen kautta kyetään saamaan tietynlainen kuva siitä, miten etiikan, arvojen ja moraalien mennessä ristiriitaan oikeussääntöjen kanssa vaikuttaa johtajan toimintaan. Tarkkoja tuloksia ei kyetä tästä aiheesta saamaan, koska jokainen ihminen omaa omanlaisensa etiikan ja jokainen tilanne on erilainen. Tutkimuksesta kyetään kuitenkin havaitsemaan kuinka sotilaan toiminnassa etiikalla, moraalilla ja arvoilla on oikeussääntöjen lisäksi vahva vaikutus.

9. LÄHTEET

Teokset ja artikkelit

Anna-Maija Lämsä, Taru Hautala, *Organisaatiokäyttötymisen perusteet*, Edita Prima Oy Helsinki 2005

Bernard Oberson ; suomennos: Sarax-Converto ja Scribo, *Kansainvälinen humanitaarinen oikeus: kysymyksiä ja vastauksia*, Suomen Punainen Risti 2002

Gunnar Rosen, Juhani Parkkari, *sodan lait käsikirja*, Edita Publishing Oy Helsinki 2004

Janne Aalto, ”Arvofilosofiaa”, *Upseerina 100-vuotiaassa Suomessa Millä arvoilla muutoksen maailmassa?*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Edita Prima Oy Helsinki 2008, s. 71-82

Jari Metsämuuronen, *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*, Gummeruksen kirjapaino Oy Jyväskylä 2006 1. painos

Jukka Ojala, *Upseerin etiikka*, Puolustusvoimien Koulutuksen Kehittämiskeskus, Tutkimusosasto 1995

Kari Takamaa, ”Sotilaan moraaliset valinnat ja oikeus kansainvälistyvässä maailmassa”, *Tiede ja Ase 61*, Gummerus Kirjapaino Oy Jyväskylä 2003, s. 5-50

Kari Takamaa, ”Taistelukenttä, toimintaympäristö ja sodan oikeussäännöt”, *Sota – teoria ja todellisuus näkökulmia sodan muutokseen*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Edita Prima Oy Helsinki 2008, s. 215–250

Lasse Nurmi, *Kriisi, pelko, pakokauhu*, Edita Publishing Oy Helsinki 2006

Matti Peltonen, Pekka Ruohotie, *Ihmisten johtaminen*, Otava Keuruu 1991

Mika Lundelin, *Johdatus sotilaslakimiehen toimintaan kriisinhallintaoperaatiossa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Edita Prima Oy Helsinki 2008.

Mikko Valtanen, *Johtamisen sosiaalipsykologia –Käsitteitä ja käytäntöjä sotilasyhteisössä*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Edita Prima Oy Helsinki 2008

Mikko Yrjönsuuri, *hyvän olemus*, Helsingin kirjapaja Helsinki 2008

Nina Nordberg, *Human Rights and Crisis Management (A handbook for members of CSDP)*, The ministry for foreign affairs, University of Helsinki 11/2010

Simo Knuutila, *Aristoteles: Nikomakhoksen etiikka*, Gaudeamus Helsinki 1989

Tuomo Peltonen, *Johtaminen ja organisointi – teemoja, näkökulmia ja haasteita*, Otavan Kirjapaino Oy Keuruu 2007

Timo Airaksinen, *moraalifilosofia*, WSOY Porvoo 1987

Kansainvälisten järjestöjen asiakirjat

Universal declaration of human rights 217 A (III) of 10 December 1948

UN Interoffice Memorandum, 24 May 1978

Kansalliset virallisiasiakirjat

VNS 1/2010 VP Valtioneuvoston selonteko Afganistanin tilanteesta ja Suomen osallistumisesta ISAF-operaatioon

VNS 2/2007 VP Suomen osallistuminen Afganistanin ISAF-operaatioon, Suomen osallistuminen EU:n sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon Tshadissa ja Keski-Afrikan tasavallassa (EUFOR TCHAD/RCA) sekä sotilasosaston asettaminen korkeaan valmiuteen osana Ruotsin, Suomen, Viron, Irlannin ja Norjan muodostaman EU:n taisteluosaston valmiusvuoroa 1.1.–30.6.2008

Laki puolustusvoimista (551/2007)

Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta (211/2006)

Puolustusvoimien sotilaallisen kriisinhallinnan konsepti syyskuu 2009 S. B-4

Valtionsopimukset

Geneven I sopimus maasotavoimiin kuuluvien haavoittuneiden ja sairaiden aseman parantamisesta. 12.8.1949 (SopS 7–8/1955)

Geneven II sopimus merisotavoimiin kuuluvien haavoittuneiden, sairaiden ja haaksirikkoutuneiden aseman parantamisesta. 12.8.1949 (SopS 7–8/1955)

Geneven IV sopimus siviilihenkilöiden suojelemisesta sodan aikana. 12.8.1949 (SopS 7–8/1955)

Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirja kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta (I pöytäkirja) 8.6.1977 (SopS 81–82/1980)

Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirja kansainvälistä luonnetta vailla olevien aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta (II pöytäkirja) 8.6.1977 (SopS 81–82/1980)

Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirja 26. päivä kesäkuuta 1945 (SopS 1/1956)

Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (Euroopan ihmisoikeussopimus). Tehty 4.11.1950 (SopS 18-19/1990).

Yleissopimus lapsen oikeuksista. Hyväksytty YK:n yleiskokouksessa 10.12.1984 (SopS 59-60/1991)

Oppi- ja opetusmateriaali

Sotilaspastori Janne Aalto, näyttöesitys, Maanpuolustuskorkeakoulu 2009

Sotilaspastori Janne Aalto, näyttöesitys, Maanpuolustuskorkeakoulu NOKA 2011

Johtava sotilaslakimies Kari Takamaa, näyttöesitys, Maanpuolustuskorkeakoulu 2011

Haastattelut

Sotilaslakimies Jouko Lehti Iv operatiivinen Sotilaslakimies 2011 Helsinki, aineisto tutkijan hallussa

Sotilaslakimies Juhani Parkkari 2011–2012 Helsinki, aineisto tutkijan hallussa

Johtava sotilaslakimies Kari Takamaa 2011–2012 Helsinki, aineisto tutkijan hallussa

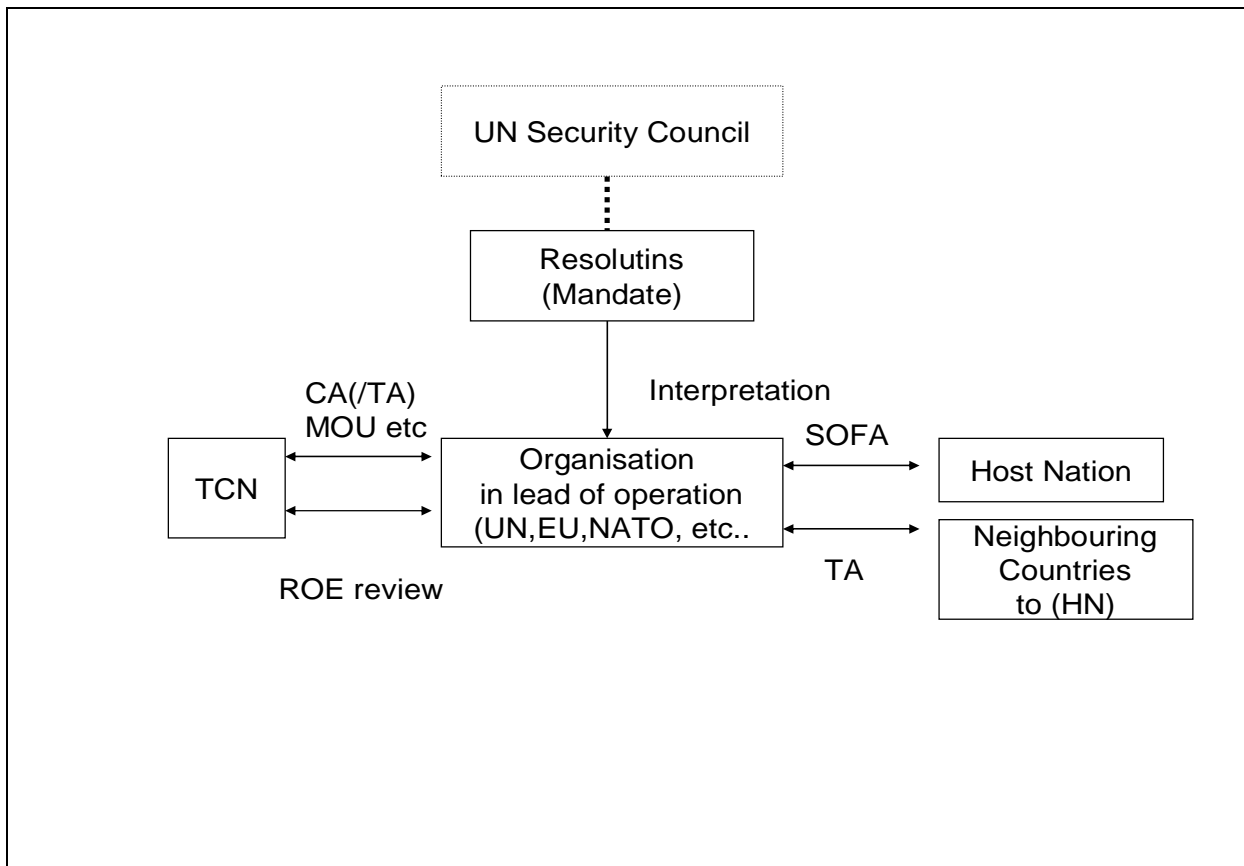
Kapteeni Mikko Kuokka 2011 Helsinki, aineisto tutkijan hallussa

Kapteeni Sami Rautio Helsinki, aineisto tutkijan hallussa

10. LIITTEET

- Liite 1 Sotilaalliseen kriisinhallintaan liittyvien sopimusten kaavio
- Liite 2 Ote: VNS 1/2010 VP Valtioneuvoston selonteko Afganistanin tilanteesta ja Suomen osallistumisesta ISAF-operaatioon

Sotilaalliseen kriisinhallintaan liittyvien sopimuksien kaavio

Kuva 1: Kaavio sopimuksista⁵⁷

TCN = Troop contributing nation ROE = Rules of engagement TA = Technical agreement
 HN = Host Nation SOFA = Status of Force Agreement

⁵⁷ Kari Takamaa näyttöesitys 2011

Ote: VNS 1/2010 VP Valtioneuvoston selonteko Afganistanin tilanteesta ja Suomen osallistumisesta ISAF-operaatioon

ISAF-operaatio toimii YK:n peruskirjan VII luvun mukaisin valtuuksin, ja sen edellytetään toimivan kaikin tarvittavin keinoin tehtävänsä täyttämiseksi ("all necessary measures to fulfill the mandate of ISAF", 1444/2002). Kysymyksessä on rauhanturvatoiminnan perusvaltuutus, jollaiselle 2000-luvun sotilaalliset kriisinhallintaoperaatiot pääsääntöisesti perustuvat. Operaation tehtävänä on Afganistanin keskushallinnon ja turvallisuussektorin (armeijan ja poliisivoimien) kehittäminen ja tukeminen sekä turvallisen toimintaympäristön luominen avustus- ja jälleenrakennustoiminnalle. Alueelliset jälleenrakennusryhmät ovat ISAF-operaation keskeisin toimintamuoto. PRT-ryhmiä on tällä hetkellä 25. Nato painottaa kaiken PRT-toiminnan vastaavuutta Afganistanin kansallisessa kehitysstrategiassa määriteltyjen prioriteettien kanssa.⁵⁸

⁵⁸ VNS 1/2010 VP Valtioneuvoston selonteko Afganistanin tilanteesta ja Suomen osallistumisesta ISAF-operaatioon